

Dilarə QULIYEVA

BMA-nın baş müəllimi

Ünvan: Bakı, Ş.Bədəlbəyli küçəsi, 98

Email: dilaraquliyeva85@mail.ru

V.ADIGÖZƏLOVUN YARADICILIĞINDA “ODLAR YURDU” ORATORİYASININ ƏHƏMİYYƏTİ

***Xülasə:** Məqalədə Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin görkəmli nümayəndəsi olan Vasif Adıgözəlovun 1988-ci ildə yazdığı (sözləri Rəfiq Zəka Xəndanındır) “Odlar yurdu” oratoriyası Azərbaycan xor musiqisi kontekstində və xor vokal ifaçılığının baxımından təhlil edilir.
Açar sözlər: bəstəkar, oratoriya, xor musiqisi*

Vasif Adıgözəlov Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbində öz dəsti-xətti ilə seçilən bəstəkarlardan biridir. O, 4 simfoniya, 2 opera (“Ölülər”, “Natəvan”), 5 musiqili komediya (“Hacı Qara (operetta)” (həmmüəllifi R. Mustafayev), “Nənəmin şahlıq quşu”, “Boşanaq – evlənərik”, “Lənət şeytana”), 4 oratoriya (“Odlar yurdu”, “Qarabağ şikəstəsi”, “Çanaqqala-1915”, “Qəm karvanı”), 3 kantata, 6 instrumental konsert və bir sıra kamera-instrumental və teatr, kino musiqisinin müəllifidir.

Azərbaycan Respublikasının xalq artisti, Dövlət mükafatı laureatı, Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının birinci katibi, professor V.Adıgözəlov böyük sənətə 60-cı illərdə gəlmişdi. Bu dövr, yəni keçən əsrin 60-cı illəri Azərbaycanın da daxil oldu ğu SSRİ-nin tarixində totalitar rejimin bir qədər mülayimləşdiyi, şəxsiyyətə pərəstişin ləğv olduğu və məhz bunun sayəsində müəyyən yaradıcılıq azadlığının yarandığı dövr idi.

Bəstəkar Qara Qarayevin sinfinə məxsus və 60-cılar nəslinin nümayəndəsi olan Vasif Adıgözəlov ilk qələm təcrübələrindən yadda qalan bəstəkar kimi tanınırdı. Çünki onun ilk simfoniyası və eləcə də 60-70-ci illərə mənsub əsərləri (3 simfoniyası, öz müəllimi Qara Qarayevə ithaf etdiyi Fortepiano və orkestr üçün konserti, “Afrika mübarizə edir” simfonik poeması) artıq tanınır və müəllifinə “irimiqyaslı monumental əsərlərin müəllifi” adını qazandırmışdı. Məşhur xanəndə Zülfü Adıgözəlovun nəslindən olan bəstəkar əlbəttə ki, muğamları, aşıq musiqisi və xalq yaradıcılığını xüsusi məhəbbətlə sevir və klassik ənənələrlə sintezinə can atırdı. Berlin radioteleviziyasının simfonik orkestrini idarə edən məşhur dirijor Peter Zonnerin idarəsi altında səslənmiş III simfoniya bir sıra simfonik orkestrlərin repertuarına daxil edilərək musiqişünaslar tərəfindən “Azərbaycan xalq musiqisinin qədim laylarının yeni səviyyədə açılması ilə yanaşı müasir musiqi strukturları ilə sanki naxış kimi “toxunmuş”orijinal əsər” kimi dəyərləndirilmişdi [22]. Bununla belə o, xalq musiqisində sitat gətirməyi sevməzdi, muğamı, aşıq musiqisini əsərlərinin musiqi toxumasına məhərətlə daxil edərdi. O, Tofiq Quliyev demiş “milli xalq ləhcəsinin minlərlə işıqlı şüalarından toxunmuş” bir sıra çox sevimli əsərlərin müəllifidir və bu əsərlər xalq yaddaşına artıq möhkəm daxil olub. Professor Fərhad Bədəlbəyli V.Adıgözəlovun musiqisində “yüksək fəlsəfi düşüncələr” görür, professor Ramiz Quliyev isə onu mirvariyyə bənzədərək “milli sərvətimiz” adlandırır. Əməkdar incəsənət xadimi rəssam Fərhad Xəlilov isə “Vasif Adıgö-

zəlovun musiqidə dediyi hər söz özündə bilik və ənənələrimizi daşıyır” deməklə bəstəkarın portretinə xüsusi ştrixlər əlavə edir [22]. Sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Sevinc Tofiqızı yazır: “Kübarlığı ilə seçilən Vasif Adıgözəlovun şəxsiyyətində və sənətində Ü.Hacıbəyliyə xas millilik və müdriklik, müəllimi Q.Qarayevdən gələn fəlsəfi-intellektual təfəkkür əbədiləşib. V.Adıgözəlov Azərbaycan musiqi mədəniyyətimizin tarixində heç kəsə bənzəməyən, öz fərdi üslubu ilə seçilən, Şərq və Qərb musiqisinin imkanlarından, janr və formalarından bacarıqla istifadə edən qüdrətli sənətkar idi. Tarixilik və müasirliyin vəhdəti, milli müəyyənlik, alliterasiyaların mozaik düzümü, ritm variasiyaları, monumentallıq və konseptuallıq V.Adıgözəlov musiqisinin bədii-estetik məziyyətləridir. V.Adıgözəlovun musiqisində Azərbaycan xalqının milli qüruru öz əksini tapıb. Onun musiqisi də özü kimi qürurludur. Bu qürur millətə və vətənə sevgidən, dövlətçilik duyğusundan, əsl-nəcabətdən, yüksək ziyalılıqdan və əlbəttə ki, şəxsiyyətin arxasında istedadla bərabər dayanan özünə inamından irəli gəlir” [18].

Xalqın sevə-sevə dinlədiyi bir sıra mahnılar, operettalar və kino musiqisinin müəllifi olan V.Adıgözəlov çox səslənən və efirlərdən düşməyən musiqinin bəstəkarıdır. Oğlu, dirijor Yalçın Adıgözəlov atası ilə bağlı xatirələrində bu faktı maraqlı tərzdə şərh edir: “Mənim atam elə xoşbəxt bəstəkarlardandır ki, bir əsəri də səslənməmiş qalmadı və öz sağlığında mötəbər salonlarda öz dinləyicisini tapdı. Atamın masa üstündə not şəklində qalmış bir əsəri də olmadı” [25]. Qeyd etmək gərəkdir ki, V.Adıgözəlov medianın diqqət-nəzərində saxladığı sənətkarlardan olduğu üçün onun barəsində mətbuatda kifayət qədər maraqlı məlumatlara rast gəlmək mümkündür [1; 2; 10; 11; 13; 15; 19].

V.Adıgözəlovun yaradıcılığının tədqiqatçısı, bəstəkara həsr edilmiş bir sıra elmi məqalələrin [4; 5; 6; 7; 8; 24] və monoqrafiyanın [23] müəllifi İmruz Əfəndiyeva bəstəkarın üslub xüsusiyyətlərini ortaya çıxarırkən musiqi dilinin simfonikliyinə ön plana çəkir. Tədqiqatçı alim bu fikri bəstəkarın öz dilindən yazılmış sitatla əsaslandırır: “Məhz simfoniya şəxsiyyətin formalaşması prosesi digər janrlara nisbətən daha parlaq ifadə olunur. Simfoniya dərin mənalı olmalı və təcəssüm etdirdiyi ideyanı bütünlüklə ifadə etməlidir. Bu janrın miqyası, tembrlərin dramaturgiyası, hissələrin təzadlı qarşılaşdırılması, müasir musiqi texnikasının vasitələrindən geniş istifadə etmək imkanı obrazın daxili inkişafına kömək edir. Mənim üçün yalnız hissələrin təzadlığı deyil, həm də onların arasındakı əlaqə vacibdir. Bu, obrazın modifikasiyası üçün nəhəng, dinamik impuls verir” [6, s.37].

Vasif Adıgözəlovun həyat yolu (Konservatoriyanı iki ixtisas (fortepiano və bəstəkarlıq) üzrə bitirməsi, uzun illər xor dirijorluğu kafedrasına rəhbərlik etməsi) həm də onun yaradıcılıq maraqlarının müəyyənləşdirirdi. Biz burada xor musiqisinə, oratoriya və kantata janrlarına xüsusi münasibəti qeyd etməyə bilmərik. Vasif Adıgözəlovun oratoriyaları onun həm yaradıcılıq zirvəsi, həm də sanki yekunu və dəyərləndirilmə meyarlarıdır. 1980-ci illərin sonundan başlayaraq bəstəkar bu janrda 4 möhtəşəm əsərini yaratmışdır: “Odlar Yurdu” (1988 söz: R.Z.Xəndanın), “Qarabağ Şikəstəsi” (1989 söz: T.Elçinin), “Çanaqqala – 1915” (1988 libretto: S.Duru, mətn: Mehmet Akif Ersoy), “Qəm karvanı” (1999 söz: R.Rzanındır). Oratoriyaların yaranma tarixlərinə nəzərən aydın olur ki, bu əsərlər məhz XX əsrin sonunda milli azadlıq hərəkatı ilə bağlı yüksəliş dalğasının təsiri altında yaranıblar. Son illər yaratdığı xor əsərləri sırasında “Təntə-

nəli kantata”nı (söz: Fikrət Qocanın) və “Qəm karvanı” oratoriyasını (söz: R.Rzanındır) xüsusi olaraq qeyd etmək lazımdır. Sonuncu əsər 20 yanvar şəhidlərinin əziz xatirəsinə həsr olunmuşdur. Sadaladığımız oratoriyalar nəinki bəstəkar yaradıcılığının son bitkin mərhələsi kimi, eyni zamanda Azərbaycan musiqi mədəniyyəti tarixində XX əsrə yekunlaşdıran əsərlər kimi dəyərləndirilə bilər.

Qeyd etməliyik ki, oratoriya bir janr olaraq Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbində sosializm realizmi ideyalarına xidmət edən təbliğat vasitələrindən biri olub. Janrın bu cür xüsusiyyəti hətta Üzeyir Hacıbəylinin vətənpərvər mövzuda parlaq plakatlılığı ilə seçilən “Vətən və cəbhə” (1942), Cövdət Hacıyevin “Sülhün keşiyində” oratoriyasında da müşahidə edilir. Xor mədəniyyəti sosial meyli və gündəmdəki məsələləri əks etdirməyə qadir olduğundan daha demokratik janr sayıla bilər. Oratoriyaların gündəmi əks etdirmək xüsusiyyətini “Çanaqqala” oratoriyasını araşdıran Azad Ozan Kərimli belə qeyd edir: “Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbi indiyədək məlum olan bütün janrlarda, yəni bədii sənət çeşidlərində, o cümlədən də xor, solistlər və orkestr üçün yazılan oratoriya janrında öz qələmini uğurla sınaq edib. Lakin bununla belə boynumuza almalıyıq ki, 70 illik sovet rejimində oratoriyanın mövzu seçimi rəsmi ideologiyaya xidmət etdiyindən, bu sənət çeşidi ümumbəşər mövzular səviyyəsinə, demək olar ki, yüksələ bilməyib. Bunun səbəbi təkə tarixi mövzuda yazmağın böyük məsuliyyəti deyil, həm də bəstəkarların qarşısına çıxan dramaturgiya çətinlikləridir. Və çox qəribədir ki, torpaqlarının beşdə biri düşmən tapdağı altında olan və ağır siyasi-iqtisadi böhran keçirən Azərbaycanda, türk dünyası tarixində ilk dəfə olaraq belə cəsarətli addım atan sənətkara rast gəlirik. Həmin sənətkar Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin görkəmli simalarından biri olan Vasif Zülfü oğlu Adıgözəlov, onun cəsarətli addımı isə “Çanaqqala” oratoriyasıdır” [9, s.156]. Həqiqətən də oratoriya və kantata janrında vətənpərvərlik mövzusunda yazılan əsərlər üstünlük təşkil edir və janrın reallığı təsvir etmə bacarığı “sənətkarın zamanla dialoqu kimi” [12, s. 80] qavranıla bilər. Vətənpərvərlik isə bütün millətlərə xas olan ən ali duyğulardandır və bütün zamanlarda, bütün dövrlərdə yüksək qiymətləndirilib. Bu fikrin təsdiqi kimi “Çanaqqala” oratoriyasının Türkiyədə premyerasını xatırlatmaq istərdik. İlk ifadə zalda olan bütün generallar ağlayırdı [25].

V.Adıgözəlovun yaratdığı vokal-xor əsərləri sırasında bəstəkarın vətənə sonsuz məhəbbətlə yazdığı “Odlar Yurdu” oratoriyası da var. Bəstəkarın janr çərçivəsində vətən taleyi mövzusunda ilk müraciəti olsa da bu əsər gələcək triptixin (“Qarabağ Şikəstəsi”, “Çanaqqala – 1915”, “Qəm karvanı”) ideya emosional xəttinin bünövrəsini qoyurdu. Əsər Azərbaycan xalqının keçdiyi keşməkeşli yolu musiqinin dili ilə dinləyiciyə çatdırır, yaddaşları sanki yenidən oyadır, müasir nəslə onun keçmişini xatırladır. “Odlar yurdu” oratoriyası 10 hissədən ibarət olaraq Azərbaycan xalqının tarixi mərhələlərini sanki pillə-pillə keçərək yaddaşları yenidən oyadır. Milli musiqi orijinallığına rəğmən dramaturji fikir bütövlüyünün vəhdəti əsərin möhtəşəmliyini bir daha önə çəkir.

Solistlər, qiraətçi, xor və simfonik orkestr üçün yazılmış “Odlar Yurdu” oratoriyası ilk dəfə 1988-ci il martın 3-də Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında səslənmişdir. Əsərə görkəmli dirijor R.Abdullayev dirijorluq etmişdir. Aparıcı, solistlər, xor və simfonik orkestr üçün yazılmış bu oratoriyanı Üzeyir Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Simfonik orkestri, Dövlət xor kapellası, Azərbaycan televiziyası və radiosunun xoru,

solistlərdən xalq artisti Xuraman Qasımova, Əli Haqverdiyev və bədii qiraətçi Mikayıl Mirzə ifa etmişlər. Professor İmrüz Əfəndiyeva hesab edir ki: “Xalq danışığı dili oratoriyaya yeni, qeyri-adi düşüncə, xüsusi təmbrli intonasiya gətirmişdir” [5, s. 156].

İlk akkordlardan salonu monumental, epik vokal simfonik musiqi sədaları bürüyür. Bir anlığa xalqımızın tarixi, ağır müharibə illərindəki fədakarlığı, qəhrəman Azərbaycan oğullarının rəşadəti, müqəddəs ana laylası göz önünə gəlir. Oratoriyanın sözləri şair Rəfiq Zəka Xəndanındır. Səmimi, aydın dili ilə seçilən şeirlər, oratoriyanın ideya məzmununun açılmasına bütövlük, tamlıq aşılayır. Oratoriyanın bütün hissələri öz daxili məzmunu və dramaturji inkişafına görə bir-birindən fərqlənsə də, onlar öz aralarında vəhdət təşkil edir.

Oratoriya “Müqəddimə” ilə başlayır. Möhtəşəm, təntənəli musiqi proloq funksiyasını daşıyır. Növbəti “Azərbaycan” hissəsi səslənir. Şair və bəstəkarın xalqına sonsuz məhəbbəti bu hissədə tam bariz şəkildə üzə çıxır. Musiqi Azərbaycan xalqını tərənnüm edən təntənəli himni xatırladır (sonralar bu intonasiyalar sonuncu hissədə daha möhtəşəm vüsət alır). Növbəti III hissədə “Zəhmət nəğməsi” və “İrəli” adlı IV hissədən sonra əsərin lirik mərkəzi olan V hissə - “Laylay” gəlir. Müqəddəs ana laylasını tərənnüm edən axıcı, həzin musiqi səslənir. V.Adıgözəlov melodizmi, lirik emosional intonasiyaları dinləyicini rıqqətə gətirir. Bu melodizm, intonasion dönmələr bir də IX hissədə – “Ananın səmində” üzə çıxır. Lakin daha həyəcanlı, daha qəmlidir. Əsərin dramatik nöqtəsini VI “Qara buludlar” və VII “Basqın” hissələri təşkil edir. Musiqi deklamasiya xasiyyətlidir. Əsəri dinlədikcə musiqi insanı zəngin emosional obrazlar aləminə aparır. Qəhrəmanlıq, mərdlik ifadə edən final əsərin kulminasiyasıdır. Final hissədə bütün oratoriya boyu səslənən mövzuların intonasiya xüsusiyyətləri sintez edilmişdir.

“Öz təfəkkürünü xalq musiqisinin janr və formalarından ayırmayan, bu formalarda öz aparıcı ideyalarını, poetik duyğularını və hissələrini ifadə edən V.Adıgözəlovun yaratdığı əsərləri, miqyasından asılı olmayaraq musiqimizin inkişafında keçilməz yollardan birini açmışdır. Zəngin və çoxşaxəli yaradıcılığında o, musiqinin bir çox janrlarına müraciət etmiş, sənətkarın yaradıcılığı zaman keçdikcə musiqimizin inkişafı yolunda yetişən yeni nəsil üçün bir örnəyə, klassik nümunəyə çevrilir. ...Bəstəkarın öz yaradıcılığında bu cür maksimalist mövqeyinin daxili milli təbiəti heç bir şübhə doğurmur, lakin burada Azərbaycan xalq musiqisi ənənələrinin sözsüz təsiri ilə bərabər, yaradıcı insanın əsil böyük sənətkarlara məxsus mənəvi pafosu və ruhi dönməzliyi, yaradıcılığında heç bir güzəştə getməməsi, bədii ideyaların seçimi və reallaşması zamanı böyük rol oynayır” [17, s. 97].

Oratoriyanın II (Azərbaycan) və III (Zəhmət nəğməsi) hissələrini bir qədər müfəssəl təhlil etməyimiz gərəkdir, çünki həmin hissələrin intonasiya materialı final hissədə bir daha təkrarlandığı üçün bütün oratoriya üçün vacibdir.

II hissə maraqlı ritmik quruluşa əsaslanan kiçik girişlə başlayır. Sekunda tərkibli akkord müşayiəti aşıq musiqisinin ritm-formulu ilə assosiasiya yaradır. Bu hissə reprizası həddən artıq genişlənmiş üçhissəli formada yazılıb. Mövzunun təqdimatı kişi səslərinə həvalə edilib. G mayəli şur üstündə yazılmış sadə və ifadəli mövzudur. Təkrar quruluşlu kvadrat perioddur.

T
mf
 Bu gün o - ba-lar el-lər gü - lür. Əl-də qön - çə-lər gül-lər gü - lür

B
mf

Orta hissədə məqamın pərdələri üzərində melodik inkişaf diapazonu genişləndir-sə də yeni rəng çaları qatan alterasiyalı pillə (Des) melodikaya yeni təravət gətirir. Mövzunun inkişafı muğam pərdələri üzərində sadə gəzişmələrə bənzəyir. Müşayiətdə isə sekunda və kvarta bloklarından ibarət xüsusi ritmika, eləcə də mətnin məzmunu və əhvalı aşığı ifadəçiliq üsullarına çox bənzəyir:

Hər ba-xış-da bir gü-naş hər kü-nül-də. bir ba-har a-ləm bu gün ol-muş bəx-ti - yar

hey hey

sf

Reprizada əsas mövzunu bütün səslər ifadə edir. Hissənin kulminasiyası məhz reprizanın sonluğuna düşür.

A - - zar - bay - can a - na va - tən, ya - şa sən!

Kulminasiyada “Odlar yurdu” və “Azərbaycan” sözlərinin dəfələrlə təkrarı bu hissənin bütün oratoriyada vacib dramaturji mövqeyini açıqlayır.

Oratoriyanın “Zəhmət nəğməsi” adlı III hissə mürəkkəb 3 hissəli formadadır. I bölmədə aparıcı mövzu 4 dəfə keçir. Orta bölmədən fərqli olaraq I bölmədə C dur tonallığı hakim mövqedədir. Orkestrin 4 xanəli kiçik girişində ladin əsas dayaq səsləri T və D dəfələrlə vurğulanır. Girişin mövzusu xor ifasının ilk xanələrinə də sirayət edir. Bu hissədə metrik quruluş maraqlıdır, beş çərək hesabı qeyri mütənasib vurğu sistemi ilə hərəkət effekti yaradır.

Gəl, qar - da - şım yük - səl qar - da - şım.

Mövzunun variationalı fortepiano keçidi tenor və basların ifasında ikiləşmiş halda səslənir. Bəstəkarın səsaltı polifoniya üslubu soprano və alt partiyalarında tətbiqi akkordların dərin müşayiəti mövzusu ilə bir axına girərək, I bölümün nisbi kulminasiyasına, yəni mövzunun (Es dur) III keçidinə gətirib çıxarır.

gəl gəl, yük - səl

Ey, yurd - da - şım Ba - cım, qar - da - şım.

Mövzunun orkestr ifasında dolğun akkordlarla səslənən IV keçidi I bölümü çərçivəyə salaraq forma tamlığı yaradır. Bu keçiddə xorun partiyaları C durun tonik üç-səslisini tam halda ifa edir. Virtuoz texniki hissələr əsərin ideya bədii məzmununa tabe olduğu üçün başlıca məqsəd deyil. I bölümdən fərqli olaraq, orta bölümdə tonal sabitsizlik, dəyişkənlik müşahidə olunur.

Əsas mövzunun intonasiya özəyindən inkişaf edən orta bölümün mövzusu xorun bütün partiyaları arasında *tutti* şəklinə paylaşır. Sonuncu hissə orkestrin təntənəli müşayiətində səslənən 3 xanəli unison səslənmə - xor pedalı ilə sona yetir. Qeyd edək ki, orkestrin müşayiəti yenə də girişin mövzusunə əsaslanır.

Cəsarətlə demək olar ki, “Odlar Yurdu” oratoriyası öz bədii ifadə keyfiyyətinə görə Azərbaycan xor incəsənətində xüsusi bir iz qoymuşdur. Bu əsərə görə Vasif Adıgözəlov Dövlət Mükafatına layiq görülmüşdür. “Milli xüsusiyyətləri yaradıcı və üzvi surətdə klassik və müasir yazı “texnologiyası” ilə qovuşduran bəstəkarın, melodik və harmonik dili çox zəngin və maraqlıdır. İfadə vasitələri arsenalının geniş istifadə olunmasına baxmayaraq, bəstəkarın musiqi dilində onun muğama olan xüsusi məhəbbəti açıq-aydın özünü büruzə verir” [20, s.150]. Bədii zövq və incə yaradıcı duyumu ilə seçilən bəstəkarın musiqi dilində hər bir intonasiya, fraza öz yerindədir. “Vasif Adıgözəlov həmişə dinləyici auditoriyasının istəklərini dəqiq duyub onun ürəyinin açarını tapa bilən bəstəkarlardandır” [28]. Vasif Adıgözəlov yüksək səviyyəli peşəkarlığı ilə yanaşı, həmişə təkrarsız, oxşarsız, gənclik təravətli, geniş nəfəslı melodiyaların yaradıcısı kimi tanınıb və tanınacaq. Araşdırdığımız əsər və ümumilikdə bütün oratoriyalarda ortaya çıxan müşahidələrə əsasən plakatçılıqdan uzaq, möhtəşəm (monumental) boyakar nəqqaşlıq abidəsinə bənzəyir. Burada intonasiyalar inci kimi seçilmiş, mənalanmış və yeni naxışlarla bəzənmişdir. Biz burada Avropa mədəniyyəti ilə milli mədəniyyətimizin necə qovuşduğunu müşahidə edirik. Ağı, mərsiyə, oxşama kimi milli janrların in-

tonasiya xüsusiyyətlərinin deklamasiya ilə zənginləşməsini müşahidə edirik. Bundan əlavə muğamdan gələn dəraməd, təsnif, rəng kimi hissələrin üslub xüsusiyyətlərinin maraqlı təzahür aspektlərini də görməmək mümkün deyil. Müəllif müraciət etdiyi bütün mövzularda oratoriyanın teatrallaşmasına cəhd edir və bununla da əsərin təsir dairəsini genişləndirir.

Təsadüfi deyil ki, Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin “Vasif Adıgözəlovun 80 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında” 2015-ci il 11 fevral tarixli Sərəncamında deyilir: “Vasif Adıgözəlov Azərbaycanın zəngin musiqi sənəti salnaməsinə yeni səhifələr yazmış şəxsiyyətlərdəndir. Bəstəkarın xalq mahnıları və muğam əsnələri zəminində dünya musiqisinin mühüm nailiyyətlərindən bəhrələnməklə ayrı-ayrı janrlarda meydana gətirdiyi çoxsaylı əsərlər Azərbaycan xalqının mədəni sərvətlər xəzinəsində özünəməxsus layiqli yer tutur”.

“Odlar yurdu” oratoriyası sonrakı illərdə yazılacaq və triptixdə birləşdiriləcək daha üç oratoriyanın sanki carçısı olaraq bəstəkarın yaradıcılıq kredosunu və özü üçün müəyyənləşdirdiyi mövzu istiqamətini dəqiq ifadə edir. Az sonra yazılmış millətin Qarabağ dərdsini əks edən “Qarabağ şikəstəsi” (təəssüflər olsun ki, əsərin Moskvadakı premyerasında ermənilərin təzyiqi altında bu əsərin adı “Şikəstə” kimi getmişdi), Türkiyə tarixinin şərəfli bir dövründən danışan “Çanaqqala-1915” oratoriyası, daha sonra azadlıq uğrunda qurban getmiş şəhidlərimizin ruhuna ithaf edilmiş “Qəm karvanı” oratoriyası Vətən taleyi və milli varlığı simvolizə edən əsərlərə çevrildi. Bəstəkarın yaradıcılığının yeni mərhələsini təşkil edən oratoriyalar operaya gedən yolun getdikcə inkişaf edən pillələri idi [21]. “Hər üç əsər, o cümlədən “Qəm Karvanı” insanların mənəvi ehtiyaclarına tarixi bir cavab olaraq yaranmışdır. Tarix Vasif Adıgözəlovu bizdən uzaqlaşdırdıqca Zaman onun bir sənətkar kimi milli-mənəvi varlığımız, mədəniyyətimiz üçün əhəmiyyətini dönə-dönə təsdiq edir. Əslində bəstəkarın vəfatından sonra keçən vaxt onun əsərlərinə xalqımızın böyük ehtiyacı olduğunu sübut etməkdədir” [18]. Millilik, türkçülük və azərbaycançılıq ideyalarının sənətkar qələmi ilə yazılıb dünyaya çatdırılması əsərlərin, eləcə də bəstəkarın tarixi əhəmiyyətini çox yüksək səviyyəyə qaldırır.

ƏDƏBİYYAT:

1. Abbaslı T. Bir nəsil-çəşmədən mədəniyyət dəryamıza üç sənət axarlıdan biri... // Mədəniyyət qəzeti, 29-07-2016 URL:<http://medeniyyet.az/page/news/20256/Vasif-Adigozelov.html?lang=ru>
2. Abdullayeva S. Vasif Adıgözəlov silsilə tədbirlərlə anılır // “525-ci qəzet”, 03.11.15 URL:https://525.az/site/?name=xeber&news_id=44963#gsc.tab=0
3. Adıgözəlov V. İrəliləyən məqsədə çatar... // “Musiqi Dünyası”, 1999, № 1, s. 116-117
4. Əfəndiyeva İ.M. Vasif Adıgözəlovun yaradıcılığında milli harmoniya prinsipləri // Azərbaycan milli musiqisinin tədqiqi problemləri: elmi məqalələr toplusu. 5-ci buraxılış. B.: Adiloğlu, 2004, s. 151-154.
5. Əfəndiyeva İ. Vasif Adıgözəlov yaradıcılığının üslub xüsusiyyətləri. // “Musiqi Dünyası”, 2004, № 1-2 (19), s.33-40. URL: http://www.musiqi-dunya.az/new/read_magazine.asp?id=321
6. Əfəndiyeva İ. Vasif Adıgözəlovun vokal yaradıcılığının musiqi dilinin bəzi xüsusiyyətləri. // “Musiqi Dünyası”, 2005, № 3-4 (25), s.154-158. URL: http://www.musiqi-dunya.az/new/read_magazine.asp?id=516

7. Əfəndiyeva İ. Vasif Adıgözəlovün simfonik yaradıcılığının musiqi dramaturgiyasının bəzi xüsusiyyətləri. // “Musiqi Dünyası”, 2006, №1-2 (27), s. 49-51. URL: <http://www.musigi-dunya.az/new/added.asp?action=print&txt=1247>
 8. Əfəndiyeva İ. Vasif Adıgözəlovün simfonik yaradıcılığına bir baxış. // “Musiqi Dünyası”, 2010, №3(44), s. 59-61.
 9. Kərimli A. V. Adıgözəlovün Canaqqala zəfəri. // “Musiqi Dünyası” 1999, № 1, s. 156-158 URL: <http://www.musigi-dunya.az/Magazine1/articles/Vasif/VasifPage1.html>
 10. Həmid T. Kasıblama, qoca dünya! // Müstəqil qəzet. 2005. 28 iyul. N58. s.4
 11. Hidayətqızı S. Muğamlarımız iftixarımızdır (Vasif Adıgözəlovün Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında milli kadrların yetişməsində böyük əməyi olmuşdur) // Respublika. 2006. 9 iyul. N150. s. 3.
 12. Quliyeva S. XX əsrin 90-cı illərində Azərbaycan xor musiqisində vətənpərvərlik mövzusu // “Konservatoriya” № 1(35), 2017, s. 78-83 URL: <http://konservatoriya.az/?p=2444>
 13. Mahmudova Ş. Xalqın sevgisini qazanmış sənətkar // Xalq qəzeti. 2005. 28 iyul. s.6
 14. Mirzəyeva N. Azərbaycanda kantata və oratoriya janrının təkamül yolları. // Sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyasının avtoreferatı. B.: ADPU, 1994, 20 s.
 15. Rzayeva B. Vasif Adıgözəlov musiqisi bu gün də yaşayır, sabah da yaşayacaq // “Şərq qapısı” qəzeti, 05.08.2015 URL: <http://www.serqqapisi.az/index.php/humanitar/m-d-niyyet/7642-vasif-ad-zhoezaelov-musizhisi-bu-zhun-dae-yashay-r-sabah-da-yashayadzazh>
 16. Rzayeva S. V. Adıgözəlovün “Canaqqala” oratoriyasının Türkiyədə premyerası haqqında. // “Musiqi Dünyası”, 2000, № 3-4(5). s. 212-213. <http://www.musigi-dunya.az/Magazine4/articles/48/48.html>
 17. Rzayeva S. V. Adıgözəlovün “Qəm karvanı” oratoriyası. // “Musiqi Dünyası”, 2004, № 3-4 (21), s.97-100. URL: http://www.musigi-dunya.az/new/read_magazine.asp?id=378
 18. Tofiqqızı S. Vasif Adıgözəlov irsi: Azərbaycanın milli-mədəni sərvəti kimi // 525-ci qəzet. 2010. 27 iyul. s.4. URL: <http://www.anl.az/down/meqale/525/2010/iyul/128570.htm>
 19. Təhmirazqızı S. Vasif Adıgözəlov-70: Sənətə bağlı ömür // Mədəniyyət. 2005. 6 avqust. N28. s.7
 20. Vəzirova G. Vasif Adıgözəlovün “Muğam fantaziyası”. // “Musiqi Dünyası”, 2003, № 1-2 (15), s. 149-151. URL: http://www.musigi-dunya.az/new/read_magazine.asp?id=235
 21. Zaliyeva L. Vasif Adıgözəlovün “Natəvan” operasında xor səhnələri // “Konservatoriya” jurnalı, № 4, 2016, s. 100-104 URL: <http://konservatoriya.az/?p=1892>
- Rus dilində:**
22. Алиева Э. Наследие на века. Его яркое творчество пронизано страстью и интеллектом // “Каспий”, 2015. 25 июля. с. 12-13. URL: <http://www.anl.az/down/meqale/kaspi/2015/iyul/449780.htm>
 23. Эфендиева И. Васиф Адигезалов. Б.: Шур, 1999, 323 с.
 24. Эфендиева И.М. Оратория «Гям Карваны» Васафа Адыгезалова. К проблеме национальных истоков // Ekoloqiya. Fəlsəfə, Mədəniyyət. 37-ci buraxılış, B.: 2004, 240 с.
 25. Ялчын Адыгезалов: "Когда звучала эта оратория, все генералы плакали" // Передачи Day.Az Radio, 11 апреля 2012 11:21 URL: <https://news.day.az/radioarchive/326088.html>
- Saytoqrafiya:**
26. Vikipediya – açıq ensiklopediya. Vasif Adıgözəlov. URL: https://az.wikipedia.org/wiki/Vasif_Adigozalov
 27. Bakı Musiqi Akademiyasının saytı. Adıgözəlov Vasif Zülfüqar oğlu URL: <http://www.-musicacademy.edu.az/bestekar-gorkemli/366-vasif-adigozalov.html>

28. Vasif Zülfüqar oğlu Adıgözəlov (некролог) http://www.musigi-dunya.az/new/read_magazine.asp?id=626
29. Мамедова (Фараджева) Л. "Çanakkale, Çanakkale, destan senin, tarix benim" URL: http://www.musigi-dunya.az/new/read_magazine.asp?id=1394

Дилара КУЛИЕВА

Старший преподаватель БМА им. У.Гаджибейли

ЗНАЧЕНИЕ ОРАТОРИИ «ОДЛАР ЮРДУ» В ТВОРЧЕСТВЕ В. АДЫГЕЗАЛОВА

***Резюме:** Хоровое творчество выдающего азербайджанского композитора Васи́фа Адыгезалова с 1980-ого по 2000-ые года открыло новую страницу в Азербайджанском музыкальном искусстве. Представленная статья посвящена хоровым произведениям композитора, созданным в 1988-ом году, а также аналитическому обзору оратории композитора «Одлар Юрду» («Страна огней»).*

***Ключевые слова:** композитор, оратория, хоровая музыка*

Dilara GULIYEVA

Senior lecturer of the BMA named after U.Hajibeyli

SIGNIFICANCE OF THE ORATORIO "ODLAR YURDU" IN THE CREATIVITY OF V. ADYGEZALOV

***Summary:** The choral art of the outstanding composer of Vasif Adigozalov from 1980 to 2000 opened a new page in the Azerbaijan musical art. This article is devoted to the choral works of the composer, written in the 1988th year and analyzes the oratorio "Odlar Yurdu" ("Land of Fire")*

***Keywords:** composer, oratorio, choral music*

Rəyçilər: sənətsünaşlıq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent S.Verdiyeva
dosent N.Mərdanov